

**Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Sekcija za visokošolske knjižnice**

IZHODIŠČA ZA UVELJAVLJANJE INFORMACIJSKE PISMENOSTI NA UNIVERZAH V SLOVENIJI

mag. Karmen Stopar, mag. Mirjam Kotar, mag. Zdravka Pejova,
dr. Tomaž Bartol, dr. Silva Novljan

Ljubljana, december 2006

Recenzenti

dr. Melita Ambrožič
dr. Bojana Boh
mag. Zdenka Petermanec
mag. Anamarija Rožič

Dokument Izhodišča za uveljavljanje pismenosti na univerzah v Sloveniji je nastal v okviru Akcijskega načrta za leto 2006 Nacionalne strategije za razvoj pismenosti, potrdil pa jo je minister in vsi trije strokovni sveti (SS za splošno izobraževanje, SS za poklicno izobraževanje in SS za izobraževanje odraslih). Strategijo je pripravila Komisija za razvoj pismenosti, ki jo je leta 2004 imenoval minister za šolstvo in šport.

Pripravo izhodišč sta sofinancirala Evropski socialni sklad in Ministrstvo za šolstvo in šport.

Vsebina

1. Pomen informacijske pismenosti
 - 1.1. Definicije informacijske pismenosti
 - 1.2. Podlaga za informacijsko opismenjevanje v nacionalnih strateških dokumentih Republike Slovenije
2. Informacijska pismenost v visokem šolstvu
 - 2.1. Principi in standardi informacijske pismenosti za visoko šolstvo
 - 2.2. Vloga informacijske pismenosti v prenovljenem visokošolskem izobraževanju
 - 2.3. Oblike informacijskega opismenjevanja v visokem šolstvu
 - 2.4. Vključevanje informacijske pismenosti v kurikulum visokošolskih zavodov
 - 2.5. Vloga knjižnic na informacijsko pismeni univerzi
3. Primeri pobud in programov informacijske pismenosti na nekaterih univerzah v svetu
4. Informacijska pismenost na visokošolskih zavodih v Sloveniji
5. Usmeritve za razvoj informacijske pismenosti na visokošolskih zavodih v Sloveniji

1 POMEN INFORMACIJSKE PISMENOSTI

Učinkovita uporaba informacij in znanja je imperativ današnjega časa. Predstavlja temelj za vseživljenjsko učenje in igra pomembno vlogo pri osebnem ter poklicnem razvoju kot tudi pri odgovornem soustvarjanju družbene sedanjosti in prihodnosti. Izobraževanje za uporabo informacij - razvijanje informacijske pismenosti - zato postaja vse bolj izstopajoča potreba v sodobnem življenju. Pomen informacijske pismenosti se krepi z razvojem oblik in dostopnosti informacij, pri tem pa raste tudi naša potreba po njihovem obvladovanju. Zaradi vpliva informacij na družbeni in gospodarski razvoj je postala splošna dostopnost informacij zahteva vseh razvijajočih se družb. V tej zahtevi je vključena fizična in intelektualna dostopnost informacij, slednja pa se izrazito povezuje z informacijsko pismenostjo. Ni pomembna samo za posameznike, kjer boljša izobrazba nudi možnosti za boljšo zaposlitev, pač pa je izjemnega pomena tudi za gospodarsko konkurenčnost držav. Zato jo najdemo v programih izobraževanja vseh demokratičnih in gospodarsko razvitih držav.

Informacijska pismenost je postala interdisciplinarni okvir več različnih vrst pismenosti, ki so pomembne za vse stopnje in oblike izobraževanja. Še posebej je pomembna za vseživljenjsko učenje in e-učenje. Ključna je tudi pri delu, družbenem in političnem udejstvovanju in preživljanju prostega časa. Informacijska pismenost je danes sestavni del sposobnosti in veščin, ki jih potrebuje večina zaposlenih v procesih internacionalizacije in globalizacije nacionalnih gospodarstev. Ima vedno večji globalni pomen, kar bi morale upoštevati tudi visokošolske ustanove v Sloveniji.

Informacije predstavljajo prednost le, če jih znamo dobro izkoristiti. V množici informacij je že samo izobilje lahko ovira za izkoristek. Upravičeno se sprašujemo, koliko informacij lahko posameznik še predela in kritično ovrednoti. Zaskrbljujoče je, da se posamezniki zaradi občutka informacijske prenasičenosti izogibajo informacijskemu procesu. Pojavlja se nov sindrom - »informacijska tesnoba« (*information anxiety*; Wurman, 2001) in »sindrom informacijske utrujenosti« (*information fatigue syndrom*; Oman, 2001). Če je informacij preveč, je to prav tako nevarno, kot če informacij primanjkuje, saj lahko tako probilje vodi do paralize analize, obenem pa posameznik ne more razviti optimalnih strategij iskanja in uporabe informacij.

Z razvojem informacijske tehnologije in globalnim dostopom do množice elektronskih virov različnih oblik, vsebin in vrednosti, je postal dostop do informacij sicer lažji, vedno pomembnejše pa zato postajajo kognitivne sposobnosti in spretnosti, s pomočjo katerih lahko iz množice podatkov izluščimo prave in jih koristno uporabimo. Informacijska pismenost - sposobnost opredelitve informacijske potrebe, pridobivanja, razumevanja, vrednotenja in uporabe informacij iz različnih virov (Novljan, 2006) - dobiva ključno vlogo v življenju posameznika in družbenih skupin.

Piciga (2000) piše, da je način, kako obravnavamo in predelujemo informacije, ob vplivu digitalne revolucije na naše delo in življenje, vse pomembnejši. O razsežnosti in celovitosti pomena informacijske pismenosti govorita med drugimi tudi Shapiro in Hughes (1996), ki menita, da "ko enkrat začnemo resno obravnavati informacijsko pismenost, moramo za seboj pustiti svet kratkih tečajev, kot so tečaji uporabe programske opreme Windows za začetnike, brskanje po internetu in bibliografske instrukcije, pa čeprav je razumljivo, da imajo tudi ti tečaji svojo vlogo. Ko govorimo o informacijski pismenosti, dejansko govorimo o novem kurikularnem okviru in sicer takšnem, ki ljudem nudi ne samo nekaj tehničnih veščin, temveč nek širši, celovitejši in bolj kritičen odnos do sodobnega sveta znanja in informacij, vključujoč njegov nastanek in razvojne trende, njegove nove opredelitve izkušenj in družbenega življenja, njegovo filozofsko upravičenost, pristranskost in omejitve, njegov potencial za emancipacijo in dominacijo človeka ter za rast in destrukcijo."

Za uspeh posameznika in družbe 21. stoletja je potrebno razvijati sposobnosti uporabe novih tehnologij. Informacijska pismenost se kaže kot zmožnost (in spretnost), da znamo uporabljati dogovorjeni sistem simbolov, ki omogočajo razumevanje in oblikovanje sporočil. Te spretnosti posamezniku omogočajo učinkovitejše delovanje v skupini, ki ji pripada in zunaj nje, ter mu omogočajo njegov nadaljnji osebni razvoj.

Znanje o izbiri pravih informacij za opredeljeno potrebo in o njihovi uporabi je odločilni dejavnik v sodobni družbi, zato je še kako pomembno, da univerzitetna izobrazba pred vstopom na trg delovne sile razvije te sposobnosti, kritičen in etičen odnos pri izbiri in uporabi informacij in da zagotavlja spretnosti ter veščine za upravljanje z informacijami.

1.1 Definicije informacijske pismenosti

Vse od začetka sedemdesetih let, ko se začne uveljavljati pojem informacijsko pismene osebe kot tiste, ki zna uporabljati informacije pri svojem delu (Mokhtar in Majid, 2006), se množi število avtorjev, ki opredeljujejo informacijsko pismenost, njene elemente in njen pomen ter poti in načine za njen razvoj. Še posebej izstopajo prizadevanja za uveljavitev dobrih programov informacijskega opismenjevanja v formalnem izobraževanju.

Združenje American Library Association¹ (ALA, 1989) je že leta 1989 sprejelo definicijo, ki se še danes najpogosteje uporablja, in po kateri je informacijsko pismen posameznik sposoben prepoznati, kdaj informacijo potrebuje, zna to informacijo poiskati, ovrednotiti in učinkovito uporabiti. Ta definicija je popularizirala koncept, ki je bil rezultat zlitja dveh terminov: pismenost in informacija. V nadaljevanju je to zlitje vodilo v mnogostranska razmišljanja in interpretacije, pri čemer je osnovna opredelitev ostala. Novljan (2002, str. 11) ugotavlja, da tehnologija sicer izrazito spreminja dostopnost informacij, ustvarja ponudbo širine (več avtorjev poroča o istem) in globine (delitev tem), nove medije, ne posega pa bistveno v koncept informacijske pismenosti, ki temelji, po mnenju številnih raziskovalcev pismenosti, raziskovanja in učenja, na kognitivni osnovi. Upošteva namreč veljavna spoznanja o razvoju logičnega mišljenja in različnih vrstah inteligentnosti in o različni sposobnosti za predelavo informacij. Pri tem ima metakognicija pomembno vlogo, saj je to znanje, ki omogoča kritično izbiro veljavnih informacij za zadovoljitev informacijske potrebe.

Avtorji so informacijsko pismenost bolj ali manj podrobno razčlenjevali in ji dajali poudarke glede na potrebe okolja in izhodišče njene obravnave (pedagoško, psihološko, socialno, knjižnično in podobno), večina pa znotraj teh elementov poudarja razvijanje kritičnega in etičnega odnosa do informacij in njihove rabe. Tako jo:

CILIP² (2005) opredeli kot: »vedeti, kdaj in zakaj potrebujemo informacijo, kje jo najti, kako jo vrednotiti, uporabljati in posredovati na etičen način«.

Johnston in Weber (2004) sta opredelila in poudarila njen vpliv na učinkovitost in etičnost delovanja posameznika: »pomeni primerno informacijsko ravnanje, da bi z uporabo kateregakoli medija oziroma kanala pridobili informacijo, ki ustreza informacijski potrebi, skupaj s kritičnim zavedanjem pomena zavestne in etične uporabe informacije v družbi.« V njuni interpretaciji je poudarek na različnih virih informacij, ki ustrezajo različnim potrebam, ter na njihovi uporabi, ki vključuje tako kulturne, politične in pravne razsežnosti.

Abid (2004) jo opredeli kot: «...intelektualni okvir in družbeni proces razumevanja, iskanja, vrednotenja, posredovanja in uporabe informacij – aktivnosti, ki so deloma povezane s spretno uporabo informacijskih tehnologij in deloma z ustreznimi raziskovalnimi metodami.

¹ Ameriško bibliotekarsko združenje

² Chartered Institute of Library and Information Professionals (Velika Britanija)

Najpomembnejše pa je kritično razločevanje in utemeljevanje. Informacijska pismenost omogoča vseživljenjsko učenje z zmožnostmi, ki sicer uporabljajo tehnologije, vendar so v osnovah neodvisne od tehnologije«.

V Sloveniji je informacijska pismenost najbolj dodelano opredeljena v učnih načrtih za knjižnična informacijska znanja v osnovni in srednji šoli, definicija pa se naslanja na teoretično delo avtoric Filo in Novljan (povzeto po Brečko, 2003): »Informacijska pismenost je sposobnost pridobiti, vrednotiti in uporabiti informacije iz različnih virov. Je razširjen koncept tradicionalne pismenosti, ker se veže na uporabo kateregakoli sistema znakov in vključuje razumevanje in ustvarjalno rabo informacij, posredovanih tudi s sodobno tehnologijo, sodobnimi računalniškimi in komunikacijskimi viri«.

Piciga (2000, str. 70) navaja, da se koncepta informacijske in funkcionalne pismenosti delno prekrivata. Določena stopnja funkcionalne pismenosti je namreč nujna za uspešno učenje informacijskih znanj in spretnost, pri čemer je funkcionalna pismenost opredeljena kot zmožnost uporabe pisnih informacij za delovanje v družbi, doseganje individualnih ciljev, razvijanje znanja in potencialov.

1.2 Podlaga za informacijsko opismenjevanje v nacionalnih strateških dokumentih Republike Slovenije

Podlago za pospeševanje razvoja informacijske pismenosti najdemo v ključnih razvojnih dokumentih kot so: Republika Slovenija v informacijski družbi: strategija (2003), Strategija razvoja Slovenije (2005), Državni razvojni program 2007-2013 (drugi osnutek) (2006). Čeprav implicitno, zelo močno izpostavljajo pomembnost informacijske pismenosti za družbeno-gospodarski razvoj Slovenije.

Eksplisitno poudarjanje, zagovarjanje in vključevanje informacijske pismenosti v strateške cilje najdemo v Strategiji 2006-2009: Univerza v Ljubljani (2006) in Nacionalni strategiji za razvoj pismenosti. Osnutek (2005).

• Republika Slovenija v informacijski družbi: strategija (2003)³

Strategija poudarja, da je v vseh informacijsko naprednih državah sodelovanje vlad z gospodarstvom, izobraževalnim sistemom in civilno družbo odločilnega pomena. Omenjeni dokument se v evropski kontekst navezuje preko dokumenta e-Europe+ in Lizbonske strategije in postavlja razvoj informacijske družbe za izhodišče razvoja družbe, ki naj temelji na znanju. Prehod v informacijsko družbo vnaša v sodobni svet in življenje posameznika korenite spremembe in sicer pri načinih dela, pridobivanja usposobljenosti in izobrazbe ter zaposlovanja. Informacijska pismenost je tudi v tem dokumentu na različnih ravneh predpogoj za vključevanje in sodelovanje v informacijski družbi, hkrati pa je šibka informacijska pismenost tudi glavni razlog za večanje digitalnega razkoraka. V opombi najdemo obrazložitev, da se izraz »informacijska pismenost« uveljavlja kot nadgradnja izrazu računalniška pismenost (digital literacy), izraz pa uporabljajo povsod tam, kjer je mišljena funkcionalna pismenost pri uporabi informacijsko komunikacijske tehnologije in z njo povezanih storitev.

Strategija navaja, da bi bilo potrebno v učni načrt za vse stopnje izobraževanja vpeljati obvezne učne vsebine (v obliki posebnega predmeta ali drugače), tako da bi vsem učencem zagotovile znanje, povezano z življenjem in gospodarstvom v informacijski družbi. Take učne vsebine so izrazito interdisciplinarne narave in zajemajo računalništvo, informatiko, telekomunikacije, multimedije, komunikologijo, ustvarjanje in uporabo informacijskih virov, upravljanje z znanjem ter druga znanja, pomembna za družbo,

³ [http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/KE332AF03299A027FC1256CCC0042109C/\\$file/Strategija_RSVID_\(2003-02-13\).pdf](http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/KE332AF03299A027FC1256CCC0042109C/$file/Strategija_RSVID_(2003-02-13).pdf)

temelječo na znanju. Raven zahtevnosti mora biti ustrezno prilagojena stopnji izobraževanja.

Za nemoteno in ustvarjalno delovanje sistema slovenskega izobraževanja, v skladu s potrebami informacijske družbe, je treba doseči naslednje cilje: ustanoviti središča za organizacijo komunikacijskega in informacijskega opismenjevanja v vzgoji in izobraževanju in središča za pomoč pri delu na internetu, ustvariti poučevalno in učno informacijsko okolje slehernega učitelja za razvoj, uvajanje in sodelovanje, ter ustvariti informacijsko učno okolje tako za učenca v formalnem izobraževalnem sistemu, kot za slehernega državljana, učenca v vseživljenjskem izobraževanju v poljubnem okolju.

Prav tako je za uspešen prehod družbe na gospodarstvo, ki temelji na znanju, odločilnega pomena doseganje kritične mase znanja in ljudi z visokim nivojem informacijske pismenosti. Povečati je treba število lokacij za takšno usposabljanje, zaposlenim pa ponuditi možnost razvijanja ravni informacijske pismenosti s pomočjo vseživljenjskega učenja. Pri pripravljanju dolgoročnih strategij naj bi bila posebna pozornost usmerjena k razvoju programov in vsebin, ki spodbujajo uporabo informacijske pismenosti za dodatno usposabljanje.

- **Strategija razvoja Slovenije (2005)⁴**

Strategija razvoja Slovenije (2005) omenja potrebo po dvigovanju ravni informacijske pismenosti (informacijske in funkcionalne), izboljšanja kakovosti izobraževanja in spodbujanje vseživljenjskega učenja s ciljem povečanja gospodarske učinkovitosti.

- **Državni razvojni program 2007-2013 (drugi osnutek) (2006)⁵**

Tudi ta dokument poudari, da so kakovostni človeški viri ključnega pomena za gospodarski, socialni in kulturni razvoj države ter s tem tudi njeno konkurenčnost in prepoznavnost na globalni ravni. To bo mogoče doseči (poleg ostalega) tudi s: kakovostjo izobraževanja in vseživljenjskega učenja, z dvigom kvalifikacijske ravni in razvoja elementov vseživljenjskega učenja (npr. z izboljšanjem ravni različnih vrst pismenosti, spreminjanjem šole v prostor ustvarjanja, znanja in ustvarjalnosti idr.).

Elemente vseživljenjskega učenja, ki posamezniku zagotavljajo boljšo usposobljenost za delo in bolj kakovostno vključevanje v sodobno družbo, bomo krepili na različne načine – s priznavanjem različnih oblik izobraževanja (tudi neformalnega), s spodbujanjem izobraževanja odraslih, s spodbujanjem različnih vrst pismenosti ter z zagotavljanjem potrebne infrastrukture za podporo uresničevanju teh ciljev.

- **Strategija 2006-2009: Univerza v Ljubljani (2006)⁶**

Da bi univerza v Ljubljani zadostila potrebam razvoja znanstvenih disciplin, potrebam posameznikov po intelektualnem razvoju in karieri ter potrebam trga delovne sile, uvaja študijske programe v skladu z načeli Bolonjskega procesa. Univerza bo poskrbela za akademsko odlične programe, njihovo odlično in učinkovito implementacijo, spremljanje in posodabljanje. Kot je zapisano v Strategiji, bo to skupaj z upoštevanjem ostalih elementov dosegla tudi z:

- razvojem inovativnih praks poučevanja, ki spodbujajo samostojno učenje študentov,
- izboljšanjem dostopa do študijskega gradiva z vzpostavitvijo ustreznega virtualnega okolja,
- informacijskim opismenjevanjem študentov,
- posodabljanjem programov z namenom razvoja kompetenc ter spodbujanjem samozavedanja študentov za njihovo boljše delovanje na delovnem mestu oziroma v stroki.

⁴ <http://www.sigov.si/zmar/projekti/srs/StrategijarazvojaSlovenije.pdf>

⁵ http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlsrp.gov.si/pageuploads/DRP/Aktualno/Drugi_osnutek_DRP.doc

⁶ http://www.uni-lj.si/Univerza/StrategijaUL2006_2009.pdf

Dvigovanje ravni informacijske pismenosti pri vključevanju sodobnih oblik poučevanja je vključeno tudi v strateške cilje.

Za leto 2007 je Univerza v Ljubljani v letnem načrtu prvič zahtevala od fakultet oziroma njihovih knjižnic opredelitev letnega cilja »povečanje stopnje informacijske pismenosti« s pričakovanimi kazalci: število izvedenih različnih oblik izobraževanj, število izvedenih oblik knjižničnega izobraževanja za študente, število udeležencev izobraževanj in število pedagoških ur.

- **Nacionalna strategija za razvoj pismenosti. Osnutek. (2005)⁷**

Informacijska pismenost je našla mesto tudi v slovenski strategiji za razvoj pismenosti. Komisija za pripravo smernic za razvoj pismenosti pri Ministrstvu za šolstvo Republike Slovenije je v osnutku Nacionalne strategije za razvoj pismenosti (december 2005) opredelila: »Poleg zmožnosti branja, pisanja in računanja, ki veljajo za temeljne zmožnosti pismenosti, se danes poudarja tudi pomen drugih zmožnosti (npr. poslušanje) in novih pismenosti, kot so informacijska, digitalna, medijska pismenost in druge, ki so pomembne za uspešno delovanje v družbi« (Nacionalna strategija, 2005, str. 6).

V formalnem in neformalnem izobraževanju naj bi posameznik načrtno in sistematično razvijal pismenost v skladu s svojimi zmožnostmi do ravni, ki bi mu omogočila vključevanje v različne stopnje in oblike izobraževanja in uporabo raznovrstnih virov informacij ter sporočil v raznolikih življenjskih okoliščinah.

V dokument so zapisali, da bi visokošolske ustanove morale razvijati:

- obstoječo pismenost za pridobivanje učnih in raziskovalnih izkušenj pri samostojnem študiju in raziskovanju s pomočjo različnih virov,
- informacijsko pismenost kot zmožnost za oblikovanje problemskih vprašanj in strategij iskanja odgovorov na problemska vprašanja ter zmožnost predstavitve raziskovalnih rezultatov v skladu z namenom,
- zmožnost ustvarjalnega in kritičnega pisnega in ustnega sporazumevanja in poslušanja,
- kritično pismenost v smislu presojanja primernosti virov in kritičnega vrednotenja informacij za izobraževalne, raziskovalne in druge namene,
- odnos do strokovnega jezika in njegove rabe.

Ob zaključku študija naj bi študenti imeli naslednje sposobnosti:

- pri samostojnem učenju, raziskovalnem delu in v vsakdanjem življenju učinkovito uporabljajo različne bralne in pisne strategije ter različne informacijske vire,
- pisna in govorna besedila kritično vrednotijo in sporočila smiselno uporabijo v različnih okoliščinah,
- obvladajo strategije tvorjenja strokovnih in drugih besedil,
- obvladajo rabo strokovnega jezika.

2 INFORMACIJSKA PISMENOST V VISOKEM ŠOLSTVU

Usposobljenost za vseživljenjsko učenje postaja osrednje poslanstvo visokošolskih zavodov. Informacijska pismenost je ključni sestavni del in pospeševalec večšin vseživljenjskega učenja. Zato je informacijsko pismen študent že nekaj časa strateški cilj visokošolskega izobraževanja na univerzah po celem svetu. Zavedajo se namreč, da je informacijska pismenost izredno pomembna za uspešnost diplomantov, za izboljšanje kakovosti ter povečanje produktivnosti izobraževalne in raziskovalne dejavnosti na univerzah. V želji, da odgovorijo na potrebe po novem znanju in veščinah, ki so potrebne v

⁷ <http://pismenost.acs.si/datoteke/komisija/strategija.pdf>

informacijski družbi in na znanju temelječem gospodarstvu, je v svoje redne izobraževalne programe informacijsko pismenost vključilo, ali pa vključevanje načrtuje, že veliko število univerz.

V Sloveniji se koncept informacijske pismenosti na nivoju visokega šolstva šele uvaja, uveljavil pa se je na visokošolskih zavodih v ZDA, Avstraliji, Novi Zelandiji, ter v večini držav Evropske unije. Predvsem v ZDA je »informacijsko pismen študent« vključen med zahteve in standarde akreditacijskih agencij za kolidže in univerze. Informacijska pismenost ni pojmovana kot problem uporabe knjižnic, pač pa kot pomembno področje za vse akterje v visokošolskem izobraževanju: pedagoge, knjižnice, administracijo, ocenjevalne postopke, predstojnike oddelkov, vodje razvoja, podporne računalniške strokovnjake, študentske organizacije, karijerne pisarne (Rockman, 2004).

Za pridobivanje informacijske pismenosti je nujen stalen razvoj na vseh stopnjah formalnega izobraževanja – osnovnega, srednjega in višjega/visokega. Izboljševanje informacijske pismenosti zahteva razumevanje dejstva, da tak napredek ni nepomembna postavka le v učnem načrtu, ampak da je vpleten v njegovo vsebino, strukturo in sam proces (Bundy, 2004; Novljan, 2002). Poleg tega informacijska pismenost ne more biti rezultat samo enega predmeta, ampak je kumulativna izkušnja iz vrste predmetov in učnih rezultatov, ki ustvarijo informacijsko pismenega posameznika (Bruce, 1994). Podlaga za načrtovanje in razvoj informacijske pismenosti pa so enotni standardi, ki so mednarodno uveljavljeni kot smernice za pripravo učnih načrtov.

2.1 Principi in standardi informacijske pismenosti za visoko šolstvo

Kot temeljni standard navajamo standard ACRL, ki ga praviloma povzemajo/prilagajajo v večini držav, ki uvajajo informacijsko opismenjevanje. Zveza ameriških visokošolskih in raziskovalnih knjižnic (ACRL, 2000) je oblikovala standarde informacijske pismenosti za visokošolsko izobraževanje, ki vključujejo pet standardov s pripadajočimi podrobnejšimi izvedbenimi kazalci (ACRL, 2000⁸).

Prvi standard

Informacijsko pismen študent zna določiti naravo in obseg potrebne informacije.

Izvedbeni kazalci:

- opredeli in izrazi informacijsko potrebo,
- prepozna različne vrste in oblike možnih informacijskih virov,
- oceni vloženo delo in sredstva za pridobitev informacije v razmerju z dejansko uporabnostjo informacije,
- ponovno oceni naravo in obseg informacijske potrebe.

Drugi standard

Informacijsko pismen študent zna učinkovito pridobiti potrebne informacije.

Izvedbeni kazalci:

- izbere najprimernejšo raziskovalno metodo oz. sistem za dostop do potrebnih informacij,
- oblikuje učinkovito iskalno strategijo,
- uporablja različne metode pri iskanju informacij,
- preoblikuje iskalno strategijo po potrebi,
- povzame in zna ravnati z informacijo in informacijskim virom.

⁸ Prevod standardov prirejamo po Brečko (2003).

Tretji standard

Informacijsko pismen študent zna kritično ovrednotiti informacijo in informacijski vir ter vključiti izbrano informacijo v svojo kognitivno strukturo in vrednotni sistem.

Izvedbeni kazalci:

- povzame osnovne ideje zbranih informacij,
- oblikuje in uporabi osnovne kriterije za vrednotenje informacij in informacijskih virov,
- zgradi nov koncept s sintezo glavnih idej,
- primerja svoje predznanje z novim znanjem in ugotavlja novo vrednost, protislovja in ostale značilnosti informacij,
- določi vpliv novih spoznanj na vrednotni sistem posameznika,
- preveri svoje razumevanje in interpretacijo informacij s pomočjo ostalih posameznikov, strokovnjakov s posameznega področja in praktikov,
- ugotovi, ali je prvotno poizvedbo potrebno preoblikovati.

Četrty standard

Informacijsko pismen študent učinkovito uporabi informacije za doseg določenega cilja.

Izvedbeni kazalci:

- pri pripravi določenega dela uporabi nove in že znane informacije,
- nenehno spremlja svoj napredek pri doseganju zastavljenega cilja,
- predstavi svoje delo ostalim.

Peti standard

Informacijsko pismen študent razume ekonomske, pravne in socialne vidike uporabe informacij ter hkrati pridobiva in uporablja informacije v skladu z etičnimi pravili in pravnimi predpisi.

Izvedbeni kazalci:

- razume etične, pravne in socialno ekonomske vidike, povezane z informacijami in informacijsko tehnologijo,
- upošteva zakone, določila posameznik ustanov in pravila obnašanja, povezana z dostopom in uporabo informacijskih virov,
- citira različne vire informacij, ki jih je uporabil pri izdelavi svojega izdelka.

Navedeni standardi so prevedeni v številnih državah in so praviloma podlaga za razvoj nacionalnih standardov informacijske pismenosti za visokošolsko izobraževanje. V nadaljevanju navajamo avstralsko/novozelandske principe in standarde, ki so bili oblikovani na osnovi ACRL standardov (Bundy, 2004).

Principi »Australian and New Zealand Information Literacy Framework«⁹ opredeljujejo posameznike, ki:

1. se samostojno učijo in ustvarjajo nove pomene, spoznanja in znanje,
2. s pametno uporabo informacij pridobivajo osebno zadovoljstvo in izpolnitev,
3. kot posamezniki in člani skupnosti iščejo in uporabljajo informacije za odločanje in reševanje problemov, da bi reševali osebna, profesionalna in družbena vprašanja,
4. kažejo družbeno odgovornost z zavezanostjo vseživljenjskemu učenju in participaciji v skupnosti.

⁹ Druga izdaja Australian and New Zealand Framework for Higher Education

Zgornja načela definirajo šest temeljnih standardov informacijske pismenosti, po katerih informacijsko pismena oseba:

- prepozna informacijsko potrebo in opredeli naravo in obseg potrebne informacije,
- uspešno in učinkovito poišče informacijo,
- kritično ovrednoti informacijo in proces iskanja informacij,
- upravlja z zbranimi in novimi informacijami,
- uporabi predhodne in nove informacije za razvoj novih konceptov ali kreacijo novih spoznanj,
- pri uporabi informacij razume in upošteva kulturne, etične, ekonomske, pravne in družbene vidike uporabe informacij.

Avstralsko/novozelandski primer navajamo zaradi družbenega konteksta principov, ki potrjujejo pomen informacijske pismenosti za razvoj in delovanje posameznika in družbe 21. stoletja.

2.2 Vloga informacijske pismenosti v prenovljenem visokošolskem izobraževanju

Vrsta tekočih ekonomskih in socialnih sprememb, prehod v družbo, temelječo na znanju in demografski pritiski, so pripeljali do novih pristopov v izobraževanju. Na evropski ravni so bili sprejeti številni dokumenti, ki posebno pozornost namenjajo ureditvi skupnega visokošolskega prostora, katerega del je pred kratkim postala tudi Slovenija.

Lizbonska strategija, ki jo je Evropski svet sprejel marca leta 2000, je izpostavila, da naj bi postala Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. To bo mogoče doseči s temeljito prenovo izobraževalnega sistema cele Evrope. Evropski ministri, pristojni za izobraževanje, so izpostavili tri pomembne cilje, ki naj bi jih dosegli do leta 2010: izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževalnega sistema, izobraževanje zagotoviti vsem in odpreti evropske izobraževalne ustanove celemu svetu (Education, 2006). Poudarili so, da »mora imeti vsak državljan znanja, potrebna za življenje in delo v tej novi informacijski družbi« in da mora »evropski okvir opredeliti nova osnovna znanja, ki jih je potrebno zagotavljati z vseživljenskim učenjem« (Priporočila, 2005).

Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih sposobnostih za vseživljensko učenje (Priporočila..., 2005) državam članicam priporočajo, »da zagotovijo, da začetno izobraževanje in usposabljanje vsem mladim ponuja sredstva za razvoj ključnih sposobnosti do ravni, ko bodo sposobni za odraslo življenje in ki ustvarja podlago za nadaljnje učenje in poklicno življenje«. Potreba po usposabljanju mladih s potrebnimi ključnimi sposobnostmi in izboljšanje doseganja ravni izobrazbe, pa sta tudi sestavna dela Integriranih smernic za rast in delovna mesta 2005-2008, ki jih je junija 2005 potrdil Evropski svet.

Dve ključni sposobnosti za vseživljensko učenje, ki jih je izpostavil Evropski parlament (Priporočila..., 2005), računalniška kompetenca (digital competency) in učenje učenja (learn to learn), vključuje tudi informacijska pismenost. Priporočila v okviru digitalne sposobnosti navajajo (med drugim) naslednja potrebna znanja: zmožnost iskanja, zbiranja in obdelave informacij ter njihovo uporabo na kritičen in sistematičen način, kar je tudi sestavina informacijske pismenosti.

Kot rezultat dogovorov o uresničevanju skupnega evropskega visokošolskega prostora in novih skupnih izobraževalnih pristopih je nastalo več pomembnih dokumentov. **Lizbonski konvenciji** o priznavanju visokošolskih kvalifikacij v evropski regiji leta 1997 je sledila

Sorbonska deklaracija (1998) s poudarki, da mora biti evropski izobraževalni sistem zgrajen na osnovi intelektualne, kulturne in socialne tradicije Evrope. Leto dni kasneje je bila sprejeta **Bolonjska deklaracija** (1999), dogovor ministrov o skupnih ciljih za razvoj skladnega in povezanega evropskega visokošolskega prostora, ki bo omogočil mobilnost in prost pretok študentov, učiteljev, raziskovalcev in delavcev. Ideja o vseživljenskem izobraževanju je dobila tudi formalno potrditev v visokoškolskem izobraževanju. Evropski šolski ministri so se obvezali, da bodo do leta 2010 vzpostavili enoten evropski visokošolski prostor.

V okviru Bolonjskega procesa so se tudi univerze v Sloveniji lotile prenove študijskih programov s poudarki na mednarodni primerljivosti, odprtosti in konkurenčnosti, s katerimi naj bi uvajale, poleg sodobne vsebine, tudi sodobne pedagoške metode dela. Memoriranje velike količine podatkov naj bi nadomestile metode, ki bodo spodbudile aktivnost študentov pri pridobivanju znanja, reševanju učnih in raziskovalnih problemov, pri čemer bo izstopala kritična presoja, odločanje, organiziranje, selekcioniranje, uporaba in vrednotenje informacij. Sodobne pedagoške metode naj bi omogočale večjo ustvarjalnost in inovativnost študentov, osebno izbiranje načinov učenja in razreševanja problemov ter razvijale etične in profesionalne vrednote diplomantov. V okviru instrumentalnih zmožnosti naj bi omogočile lažje osvajanje temeljnega strokovnega znanja, razvile naj bi sposobnosti za lastno organizacijo in načrtovanje učenja, obvladovanje informacijske pismenosti, učinkovito razreševanje problemov in presojanje za dobro odločanje. Razvijale naj bi skratka samostojno učenje in delo, ustvarjalnost in zmožnost prilagajanja novim situacijam.

Bolonjski proces odpira možnosti za vključitev informacijske pismenosti v izobraževalne programe. Prednosti, ki jih prinaša informacijska pismenost, Špiranec (2006) opiše takole:

- pospešuje učenje in zvišuje kakovost akademskega dela,
- je potrebna študentom in učiteljem za uspešno delovanje v globalnem, na znanju temelječem gospodarstvu,
- zvišuje celotne institucionalne zmogljivosti,
- izboljšuje delo študentov in njihovo samozavest pri iskanju in uporabi informacij,
- zvišuje kvaliteto raziskovalnih objav, celotne raziskovalne zmogljivosti in potencialne osebe in študentov fakultete.

Informacijska pismenost bo krepila akademsko prodornost, informacijsko pismeni diplomanti bodo imeli boljše možnosti na trgu delovne sile, hkrati pa bo informacijska pismenost podlaga za njihovo vseživljensko učenje v mednarodno konkurenčnih organizacijah (Achieving..., 2006). Informacijska pismenost, kot izhodna kompetenca visokošolskega izobraževanja, je tako nujen odgovor na zahteve informacijske družbe in gospodarstva, temelječega na znanju.

2.3 Oblike informacijskega opismenjevanja v visokem šolstvu

Informacijsko opismenjevanje poteka v razvitih deželah na tri načine (cit. po Petermanec, 2004):

1. kot knjižnične inštrukcije,
2. kot samostojen predmet znotraj kreditnega sistema,
3. kot vsebina, ki je vključena v različne znanstvene discipline (*related/integrated courses*).

Ad 1. Knjižnične inštrukcije

Knjižničarji v procesu reševanja informacijskega problema izobražujejo uporabnike informacij v obliki knjižničnih/bibliografskih inštrukcij. Prav ti praktiki pa bibliografske inštrukcije in informacijsko opismenjevanje težko ločujejo. Njihov namen je razvijanje sposobnosti za uporabo knjižnic in njihovih informacijskih virov ter lokacijskih in orientacijskih sposobnosti (Berens, cit. po Bruce, 1997). Udeleženci teh uvajanj so v

glavnem prostovoljci. 1993 je sekcija za bibliografske inštrukcije pri ACRL predlagala preimenovanje bibliografskih inštrukcij v informacijsko opismenjevanje in jih opredelila za razvojno stopnjo. So sestavni in pomemben člen informacijskega opismenjevanja, čeprav same ne zadostujejo za doseganje standardov informacijske pismenosti. Zadnjih 25 let si knjižnični specialisti prizadevajo, da bi prešli od knjižničnih inštrukcij na poučevanje integriranih informacijskih sposobnosti.

Ad 2. Samostojen predmet informacijska pismenost

V tem primeru je informacijsko opismenjevanje področje z lastno teorijo in prakso in pomeni uvajanje temeljnega predmeta, ovrednotenega s kreditnimi točkami. Fakultete v svetu imajo z uvajanjem takšnega predmeta različne izkušnje, saj je težko doseči pri študentih zanimanje za predmet, ki ni neposredno povezan s področjem njihovega študija (Jacobson in Xu, 2004)¹⁰. Pri tem se postavlja vprašanje, kateri kadri so najbolj kompetentni za poučevanje informacijske pismenosti v univerzitetnem študijskem programu. V praksi se je dobro obnesel model učiteljev, ki imajo osnovno izobrazbo s področja stroke (npr. kemija, medicina, biotehnika, strojništvo...), nadgrajeno na podiplomski stopnji z znanji informatike oz. bibliotekarstva. Manj verjetno je, da bi se učitelj z izobrazbo bibliotekarstva kasneje sistematično in poglobljeno izobraževal na znanstvenem področju študijskih programov, kjer študente uvaja v informacijsko pismenost.¹¹

Ad 3. Vključevanje v različne vsebine

Informacijsko opismenjevanje je kombinacija teorije in prakse v obliki projektne dela. Je odprta učna oblika, pri kateri je učitelj pobudnik, usmerjevalec in animator. Izvaja se v okviru tematsko zaokroženega problema. Znanja učinkovito vključujemo v konkretno vsebino študijskih programov ali jih povežemo v logičen sistematičen informacijski proces, kar zahteva sodelovanje strokovnjakov z različnih področij – integrirano obliko poučevanja. Taka oblika poučevanja je tudi zahteva bolonjske prenovne visokošolskega študija. Poučevanje informacijske pismenosti je torej razumljeno kot skupna odgovornost vseh akterjev na visokošolskem zavodu, saj mora biti neločljivo vpeto v kontekst stroke, področja študija in znanstvenoraziskovalnega dela.

Za celoten proces informacijskega opismenjevanja pa je ključnega pomena tudi vrednotenje izobraževanja ter preverjanje uspešnosti in učinkovitosti neodvisnega iskanja informacij. Z vrednotenjem preverjamo doseganje standardov informacijske pismenosti za visoko šolstvo (ACRL, 2000).

V praksi našega izobraževalnega sistema srečujemo od osnovne šole do visokošolskega študija vse tri načine informacijskega opismenjevanja, oziroma kombinacije vseh, nobeden od teh pa ni sistematično in redno izvajan v obliki, ki bi omogočila doseganje omenjenih standardov pri večini šolajoče se populacije.

¹⁰ Izkušnje Narovoslovnotehnične fakultete pri uvajanju informacijske pismenosti so pokazale, da se zdi študentom uvajanje informacijske pismenosti nezanimivo le v primeru, če gre za suhoparno podajanje znanj informatike in bibliotekarstva brez poveznosti s stroko. Če pa poučevanje temelji na primerih reševanja strokovnih problemov s področja študija, raziskovalnega dela in proizvodnih procesov, so študenti visoko motivirani za pridobivanje znanj in kompetenc informacijske pismenosti.

¹¹ Opomba B. Boh

2.4 Vključevanje informacijske pismenosti v kurikulum visokošolskih zavodov

V množici programov informacijskega opismenjevanja v svetu je težko izluščiti programe, ki bi jih bilo primerno uporabiti kot osnovo za oblikovanje slovenskemu visokoškolskemu okolju primernih programov. V pomoč so nam lahko marsikateri, saj vsi izhajajo iz podobnih izhodišč. Zveza ameriških visokošolskih in raziskovalnih knjižnic (ACRL, 2003) je prepoznala značilnosti najboljših programov informacijske pismenosti. Značilnosti programov informacijske pismenosti v visokem šolstvu je združila v deset kategorij elementov, ki odlikujejo dobre programe informacijske pismenosti.

1. **Izjava o poslanstvu**, ki vključuje definicijo informacijske pismenosti in je usklajena s standardi. Sklada se z izjavo o poslanstvu matične institucije, z dokumenti institucije. Jasno odraža vložek in pričakovane rezultate vseh sodelujočih. Pojavlja se v dokumentih institucije, predpostavlja vseživljenjsko učenje za vse osebe fakultete in je periodično pregledana in po potrebi spremenjena.
2. **Cilji programa** so skladni z Izjavo o poslanstvu, cilji smeri, oddelkov in institucije. Vsebujejo merljive rezultate za vrednotenje programa in temeljijo na primerni pedagoški praksi. Vključujejo vložek različnih sodelavcev na instituciji. Jasno je razvidna integracija informacijske pismenosti v kurikulumu skozi vsa študijska leta. Program je na voljo vsem študentom. Cilji odražajo omogočanje študijskega dela študentom in učinkovito vseživljenjsko izobraževanje. Bili naj bi periodično pregledani in po potrebi spremenjeni.
3. **Načrtovanje** programov informacijske pismenosti temelji na prejšnjih elementih ob upoštevanju sedanjih in prihodnjih možnosti in izzivov. Upošteva knjižnično in institucionalno načrtovanje razvoja informacijske tehnologije in financiranja. Upošteva različne ravni (program, oddelki, institucija). Vpleta različne sodelavce (študente, pedagoge, knjižničarje, administratorje...). Vzpostavi formalne in neformalne mehanizme komuniciranja. Opredeli mehanizme izvajanja in prilagajanja ter vključitve v kurikulum. Obravnava človeške, tehnološke in finančne vire (sedanje in prihodnje). Definira program za razvoj kadrov (profesionalcev, pedagogov). Definira proces ocenjevanja od začetka.
4. **Administrativna in institucionalna podpora** opredeli vodenje in odgovornost za informacijsko pismenost, zagotovi njeno umestitev v poslanstvo, strateški načrt, politiko in procedure institucije, zagotovi financiranje in stalno podporo ter sodelovanje med vsemi sodelujočimi, komunikacijsko podporo, nagraduje dosežke in sodelovanje v informacijski pismenosti.
5. **Vključenost v kurikulum visokošolske ustanove** je formalizirana in razpršena. Poudarja učenje usmerjeno na študenta. Izkorišča lokalne strukture upravljanja za zagotovitev široke integracije v akademske in strokovne programe. Prepozna obseg sposobnosti na ravni discipline in predmetov. Stopnjuje sposobnosti skozi celotno študijsko obdobje. Opredeli programe in predmete za izvajanje informacijske pismenosti.
6. **Sodelovanje** s pedagogi, knjižničarji in drugimi zaposlenimi. Osredotočeno je na napredno učenje in razvoj vseživljenjskega učenja. Spodbuja komuniciranje v akademski skupnosti v podporo programu informacijske pismenosti. Rezultat je zbirka konceptov informacijske pismenosti in vsebin znotraj disciplin. Išče možnosti za cilje informacijske pismenosti v vsebinah predmeta in vseh oblikah učenja. Je prisotno na vseh razvojnih stopnjah programa.
7. **Pedagoški vidik** podpira različne pristope k metodam poučevanja. Vključuje primerno informacijsko tehnologijo in druge medijske vire. Vključuje aktivno sodelovanje, podpira kritično razmišljanje in odzivanje. Odgovarja različnim stilom učenja, poudarja učenje

usmerjeno k študentu. Gradi na obstoječem znanju študentov. Povezuje informacijsko pismenost in tekoče delo pri predmetu in primere iz realnega življenja.

8. **Kadri** vključujejo knjižničarje, pedagoge, administracijo, koordinatorje programov, grafične oblikovalce, specialiste za učenje/poučevanje...¹² Kadri zagovarjajo informacijsko pismenost in vseživljenjsko izobraževanje. Njihovo število in znanje je primerno poslanstvu. Razvijajo izkušnje pri poučevanju in ocenjevanju študentskega učenja. Razvijajo izkušnje pri razvoju kurikulumov in vseh stopenj oblikovanja programa informacijske pismenosti. Sodelujejo v skupinah ter se sistematično, kontinuirano izobražujejo. Njihovo delo se redno vrednoti.
9. **Sodelovanje z zunanjimi dejavniki**: informiranje javnosti o informacijski pismenosti. Ciljno trženje za uporabnike, podpornike in medije. Formalne in neformalne poti komuniciranja. Organiziranje, podpiranje delavnic in programov povezanih z informacijsko pismenostjo. Sodelovanje s kolegi iz drugih institucij. Sodelovanje je odgovornost celotne institucije, ne le knjižnice.
10. **Ocenjevanje in vrednotenje** (metode naj bi bile periodično ovrednotene)
 - **Ocenjevanje in vrednotenje programa**: zagotovi procese stalnega izboljševanja; merjenje napredovanja programa, doseganja ciljev; vključuje ocenjevanje predmeta, institucionalno vrednotenje in akreditacijske postopke; uporablja multiple metode (formativno in sumativno vrednotenje, kratkoročno in dolgoročno).
 - **Ocenjevanje in vrednotenje rezultatov študentov**: različne metode merjenja rezultatov (ocenjevanje portfelja, ustni zagovor, kvizi, eseji, neposredno opazovanje, občasno ocenjevanje, samoocenjevanje, medsebojno ocenjevanje, poskus); se osredotoča na izvajanje študenta, pridobivanje znanja in vrednotenje odnosa; ocenjuje proces in rezultat; vključuje študentsko, medsebojno ocenjevanje in samoocenjevanje.

2.5 Vloga knjižnic na informacijsko pismeni univerzi

V prizadevanja za učinkovito rabo informacij se knjižnice vključujejo ves čas, še zlasti pa po intenzivnejšem uvajanju računalniške in komunikacijske tehnologije v knjižnično okolje. Naloge izobraževanja in informacijskega opismenjevanja nalaga knjižnicam Zakon o knjižničarstvu (2001, člen 2). Knjižnice neprenehoma, primerno svojim zmožnostim in v skladu z razvitostjo informacijskega okolja, opravljajo bibliopedagoška dela in usposablajo svoje uporabnike za učinkovito uporabo informacij.

Ker pa je informacijsko opismenjevanje študentov proces, ki mora biti vključen v celoten potek študija in cilje visokošolske ustanove, Brečko (2003) opozarja, da je premalo, če se z uresničevanjem teh ciljev ukvarjajo le bibliotekarji in del pedagoškega osebja. Do boljše informacijske pismenosti vseh študentov morajo voditi zahteve študijskega procesa skozi vsa leta visokošolskega izobraževanja, saj zadovoljive informacijske pismenosti ni mogoče doseči samo s posameznimi tečaji.

Za uspešno izvajanje programov informacijske pismenosti je pomembna podpora vodstva fakultete in pedagoških delavcev. Pomembno je tudi razjasniti ali so nosilci pedagoškega

¹² Opomba B. Boh... "potrebni so tudi kadri z izkušnjami uporabe specializiranih informacijskih metod, tehnik in orodij na področju konkretne vede, kadri z izkušnjami znanstvenoraziskovalnega dela na področju stroke, ki znajo študente uvajati v informacijsko pismenost s primeri reševanja problemov s tematiko njihovega študijskega področja«.

procesa seznanjeni s konceptom in standardi informacijske pismenosti in tudi v kaki meri te veščine obvladajo sami.

Med možne ovire za prepočasno uveljavljanje informacijskega opismenjevanja in knjižnice kot sodelavca pri tem, Novljan (2006) našteje naslednje razloge:

- predavanje z določeno literaturo in seminarji s predpisano literaturo,
- seminarji oziroma naloge, ki ne zahtevajo sistematičnega pregleda literature, izvlečkov, ključnih besed, citiranja,
- negativno stališče profesorjev do zmožnosti knjižnice, knjižničarja, študenta,
- akademsko predavanje knjižničarjev, namesto praktičnih izobraževalnih oblik,
- uvajanje študentov v samostojno uporabo knjižnice sredi študija ali na koncu, namesto že na začetku, kot pogoj za dobre ocene,
- splošen program informacijskega opismenjevanja, namesto da bi bil prilagojen vsebini študija,
- nepravilne metode informacijskega opismenjevanja, ki ne gradijo na postopnem poglabljanju,
- neustrezna izbira poti in metod raziskovalnega in študijskega dela s pomočjo knjižnice,
- premalo raziskav, projektov, ki vključujejo znanje in sodelovanje več strok,
- profesorjevo slabo poznavanje knjižnice in literature za njegov predmet,
- odsotnost sodelovanja profesorjev pri oblikovanju programa informacijskega opismenjevanja,
- odsotnost sodelovanja profesorjev in knjižničarjev pri izvedbi programa informacijskega opismenjevanja.

Vključevanje knjižnic v izvajanje informacijskega opismenjevanja na visokošolskih zavodih zahteva dobro izobraženega bibliotekarja učitelja z znanjem (Brečko, 2003) bibliotekarstva in informacijske znanosti, pedagogike in psihologije ter z določenimi osebnostnimi lastnostmi.

Roe (cit. po Bundy, 1999) piše, da je "pospeševanje učinkovite rabe informacijskih virov pravzaprav nikogaršnja stvar", saj pedagogi za to delo nimajo interesa. Pomanjkanje interesa za sodelovanje pri informacijskem opismenjevanju pri pedagoških delavcih ugotavljata tudi Elmborg in Weetman (cit. po Novljan, 2006). Interes za informacijsko opismenjevanje se navadno prej prebudi pri knjižničarjih, žal pa ga ne morejo dobro izvajati brez sodelovanja učiteljev, brez vključevanja informacijskih virov v osvajanje znanja. Bundy (1999) ugotavlja, da so knjižnice, bodisi zaradi virov, ki jih ponujajo, zaradi zavesti, znanja ali motivacije osebja, krovna ustanova učeče se družbe. Ugotovitev, da so knjižnice (poleg šol in muzejev) izjemno primerna in pomembna mesta tudi za izvajanje izobraževanja za informacijsko družbo, je zapisana tudi v Strategiji Republike Slovenije v informacijski družbi (2005).

3 PRIMERI POBUD IN PROGRAMOV INFORMACIJSKE PISMENOSTI NA NEKATERIH UNIVERZAH V SVETU

S kratkim pregledom pobud in konkretnih programov informacijskega opismenjevanja v nekaterih državah ilustriramo razvoj, ki ga je koncept informacijske pismenosti dosegel v visokošolskih ustanovah v svetu.

Avstralija in Nova Zelandija sta med vodilnimi v svetu na področju razvoja informacijske pismenosti. Skupaj sta ustanovili Inštitut informacijske pismenosti (ANZIIL - Australian and New Zealand Institute for Information Literacy¹³), da bi pomagali organizacijam,

¹³ <http://www.anziil.org/>

institucijam in posameznikom pri promociji informacijske pismenosti in predvsem pri vključevanju informacijske pismenosti v celoten izobraževalni proces.

V Avstraliji so se stroka, visoko šolstvo in vlada zelo aktivno lotili razvoja informacijske pismenosti. Svet avstralskih univerzitetnih knjižničarjev (Council of Australian University Librarians – CAUL) je skupaj z omenjenim Inštitutom informacijske pismenosti leta 2001 na podlagi ACRL standardov razvil standarde za informacijsko pismenost »Australian and New Zealand Framework for Higher Education«. Ti so bili leta 2004 dopolnjeni in ponovno objavljeni (Bundy, 2004).

Več kot 45 univerz v Avstraliji in Novi Zelandiji se je odzvalo na Standarde informacijske pismenosti z načrtovanjem in izvajanjem programov informacijskega opismenjevanja. Kot primere navajamo:

QUT – Queensland University of technology¹⁴: »Information Literacy Coordinator« (koordinator za informacijsko pismenost),

University of New South Wales¹⁵: program »Enabling Skills for Information Literacy« (razvijanje sposobnosti za informacijsko pismenost),

Univerza v Aucklandu (*Academic Plan 2005-2007*, p.31)¹⁶: program »University of Auckland Information Literacy Policy. 2006«.

Češka republika

Na Češkem so mnoge univerze vključile informacijsko pismenost v svoje učne programe – večinoma na zahtevo in s pomočjo visokošolskih knjižnic. Nekatere univerze so uvedle informacijsko pismenost kot obvezni tečaj na dodiplomskem in/ali podiplomskem študiju, nekatere pa samo kot izbirni predmet.

Vgrajevanje informacijske pismenosti - kot obveznega tečaja - ima svojo podlago v naslednjih strateških dokumentih:

- State Information Policy in Education stated by the Ministry of Education, Youth and Sports 2000 (dokument ni več dostopen na strani ministrstva)
- State Information and Communication Policy e-Česko 2006 stated by the Ministry of Informatics¹⁷
- Strategy of Libraries Development in the Czech Republic 2004 – 2010¹⁸

Čeprav so vladni programi osredotočeni na računalniško pismenost, vseeno puščajo dovolj prostora za projekte prenove učnih programov tudi za uvajanje informacijske pismenosti. Strateški dokumenti nekaterih univerz vključujejo informacijsko pismenost kot prioriteto. Nekatere univerze pa so že vgradile informacijsko pismenost v svoje učne programe brez posebnih strateških dokumentov.

Združenje visokošolskih knjižnic vsako leto organizira seminar strokovnjakov informacijske pismenosti o informacijskem izobraževanju in opismenjevanju v teoriji in praksi v akademskih organizacijah na Češkem na katerem, skupaj s profesorji in predstavniki ministrstva za šolstvo, obravnavajo obstoječe programe in smernice za nadaljnji razvoj. Leta 2004 so predlagali standarde informacijske pismenosti (Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta).¹⁹

¹⁴ http://www.library.qut.edu.au/contacts/staff/infolitcoord_mainduties.jsp

¹⁵ <http://info.library.unsw.edu.au/skills/enabling.html>

¹⁶ <http://www.library.auckland.ac.nz/instruct/il/references.htm#acadplan>

¹⁷ http://www.micr.cz/files/275/SIKP_def.pdf

¹⁸ http://knihovnam.nkp.cz/docs/Koncepce04_10.doc

¹⁹ <http://knihovny.cvut.cz/ivig/dokumenty.html>

Estonija

Estonija je zelo aktivna na področju razvijanja in uveljavljanja informacijske pismenosti v visokošolskem okolju, posebej v obliki e-izobraževanja²⁰. Pedagoška fakulteta in Fakulteta za družbene vede Univerze v Talinu imata elemente informacijske pismenosti vgrajene v kurikulumu na dodiplomskem in podiplomskem študiju, kjer študenti pridobijo kreditne točke iz informacijskega usposabljanja.

Finska

Analiza in prenavljanje kurikulumov, ki jih nalagajo reforme bolonjskega procesa, predstavlja za Fince priložnost za integriranje informacijske pismenosti v posamezne discipline in predmete. Tako razvojni načrt izobraževanja in znanosti za obdobje 2003-2008 (Ministrstvo za šolstvo²¹) poudarja nujnost zagotavljanja visoke informacijske pismenosti diplomantom univerz in politehničnih fakultet ter pri tem računa na večjo vlogo bibliotekarjev.

Ministrstvo za šolstvo financira nacionalni projekt Finske Virtualne Univerze za pripravo študijskega programa informacijske pismenosti²². Glavni cilj tega projekta, ki ga koordinira Univerza Helsinki, je integriranje informacijske pismenosti kot sestavnega dela visokošolskega študija. V projektu naj bi opredelili osrednje elemente kurikuluma informacijske pismenosti in pomagali pri razvoju vsebin tečajev. Pričakujejo, da bo vključitev informacijske pismenosti v študijske programe univerz veliko pripomogla k primerljivosti izobrazbe in prenosljivosti kreditnih točk z ene univerze na drugo.

Francija

Ob uvajanju 3-stopenjskih diplom po bolonjski reformi je uvajanje informacijske pismenosti v študijske programe univerz v Franciji pridobilo podporo in finančno pomoč za pripravo in izdajo pedagoških pripomočkov (Chevilotte, 2004).

Nemčija

V Nemčiji zadnjih nekaj let beležijo izreden napredek pri razvijanju, uveljavljanju in vključevanju informacijske pismenosti v visokošolskem izobraževanju, čeprav na številnih univerzah tečaji informacijske pismenosti zaenkrat niso obvezni. Pri Ruhr-Universität Bochum so na primer že leta 2001 vpeljali programe v skladu z bolonjskimi cilji. Na stopnji B.Sc. (bachelor) morajo študenti določeno število kreditov nabrati tudi iz vsebin zunaj njihovega ožjega študijskega področja. V študijski načrt so se vključile ključne kvalifikacije s področja interdisciplinarnega znanja: zmožnosti uporabe informacijske tehnologije, jezikovne zmožnosti, zmožnosti predstavljanja in komunikacije. Omenjena univerza predvideva za vsebine "informacijske zmožnosti" ocenjevanje ter vrednotenje s petimi kreditnimi točkami, program pa vsebuje obvladovanje elektronskih baz podatkov oz. elektronskih časopisov, knjižničnih katalogov, interneta ipd. (Lapp, 2006).

Španija

V Španiji 29 univerz in politehniških visokih šol ponuja tečaje informacijske pismenosti kot obvezni predmet v obliki poučevanja preko spleta (Lau, 2006).

²⁰ Tallinn University of Technology Library: kratek pregled <http://www.lib.ttu.ee/eng/overview.html>

²¹ Education and Research 2003-2008: development plan (Ministry of Education, december 2003) http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_190_opm08.pdf?lang=en

²² Curriculum Plan for Information Literacy: a Joint Virtual University Project of the Finnish University Libraries 2004-2006 <http://www.helsinki.fi/infolukutaito/english/>

Švedska

V zakonu o visokem šolstvu na Švedskem (Hogskolelagen, 2002²³) je zapisano, da bo visoko šolstvo razvijalo sposobnosti študentov za iskanje in vrednotenje znanja na znanstvenem nivoju ter za spremljanje razvoja znanja (Lau, 2006).

Velika Britanija

V Veliki Britaniji je situacija na univerzah glede informacijske pismenosti dokaj različna. Precejšnje število univerz predvideva institucionalni okvir sodelovanja med bibliotekarji in pedagoškimi delavci za izvajanje konkretnih programov informacijske pismenosti (Lau, 2006).

ZDA

ZDA imajo najdaljšo tradicijo na področju razvijanja in praktičnega izvajanja informacijskega opismenjevanja. Njihovi dosežki na področju informacijske pismenosti in standardi, ki so jih razvili, predstavljajo zgled in dajejo smernice državam po svetu. V zadnjih dveh desetletjih je informacijska pismenost postala uveljavljen cilj v ZDA in Kanadi. Profesionalna knjižničarska združenja in visokošolski zavodi so definirali informacijsko pismenost in standarde, razvijajo se tečajji, izobraževalni moduli, načini testiranja. Veliko bibliotekarjev je svojo kariero v celoti posvetilo informacijski pismenosti.

Zasluge za množičnost in kakovost pobud, programov in dejavnosti na področju promocije in uresničevanja programov informacijskega opismenjevanja ima **NFIL** (National Forum on Information Literacy – Nacionalni forum za informacijsko pismenost). Ustanovljen je bil leta 1989, združuje čez 90 nacionalnih, od nedavnega tudi mednarodnih in korporativnih organizacij, predanih krepitvi vloge posameznikov v informacijski družbi. Člani NFIL so tudi American Library Association (ALA), American Association of Higher Education (AAHE), Commission on Higher Education (CHE) in Association of Supervision and Curriculum Development (ASCD). Glavne aktivnosti članov NFIL so uveljavljanje konceptov informacijske pismenosti znotraj lastnih organizacij, vključevanje ciljev informacijske pismenosti v organizacijsko načrtovanje, oblikovanje in načrtovanje politik.

Ena prvih izvedenih pobud je bila vključitev informacijske pismenosti leta 1993 v strateški načrt Državne univerza v Kaliforniji (Transforming CSU Libraries for the 21st Century: A Strategic Plan of the CSU Council of Library Directors). Iz te pobude se je razvila Inicijativa informacijske pismenosti Kalifornijske državne univerze²⁴.

ACRL na svoji spletni strani navaja kot zgledne primere uspešnega informacijskega izobraževanja naslednje univerze:

- CSU. California State University, California
(URL: <http://library.csusm.edu/departments/ilp/>)
- University of California, Berkeley
(URL: <http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/>)
- Consortia: Associated Colleges of the South (ACS) Information Fluency Project
(URL: <http://www.colleges.org/~if/>)
- Florida International University, Florida
(URL: <http://www.fiu.edu/%7Elibrary/ili/iliprop1.html>)
- Earlham College, Indiana
(URL: <http://www.earlham.edu/~libr/library/>)

²³ <http://www.uv.mx/usbi%5Fver/unesco/>

²⁴ <http://www.calstate.edu/ls/Aboutinfocomp.shtml>

- University of Louisville, Lifelong Learning Through the Libraries, Kentucky
(URL: <http://www.louisville.edu/infoliteracy>)
- Kentucky Virtual Library
(URL: <http://www.kyvl.org/>)
- University of Washington, UWired Program, Washington
(URL: <http://www.washington.edu/uwired>)
- University of Wisconsin – Parkside, Wisconsin
(URL: <http://www.uwp.edu/information.services/library/>)
- University of Rhode Island (izredno dobro artikuliran načrt informacijske pismenosti: Plan for Information Literacy)
(URL: http://www.uri.edu/library/instruction_services/infolitplan.html)

Akreditacijski kriteriji za visokošolske ustanove v vse večji meri vključujejo sposobnosti informacijske pismenosti. Leta 2003 je pet od šestih regionalnih akreditacijskih agencij v ZDA vključevalo specifične zahteve glede informacijske pismenosti (Owusu-Ansah, 2003).

Da bi dosegli akreditacijske kriterije, si visokošolske knjižnice skupaj s pedagoškimi delavci delijo odgovornost za informacijsko opismenjevanje študentov (primer Carnegi Mellon University: ocenjevanje informacijske pismenosti, ki je vgrajeno v tradicionalne oblike ocenjevanja - izpiti, seminarske in projektne naloge itd.).²⁵

Jeseni 2006²⁶ je bil na Siena College, New York objavljen razpis za sredstva, namenjena učnem osebju za razvoj informacijske pismenosti, za pospešeno uvajanje informacijske pismenosti na univerze, vgrajevanje informacijske pismenosti v splošno-izobraževalne programe, v programe posameznih disciplin in predmetov. Namen financiranja je spodbujati in dajati priložnost učiteljem/pedagoškim delavcem in bibliotekarjem za uresničevanje možnosti, predvidenih v standardih ACRL:

- vgrajevanje informacijske pismenosti v kurikulum,
- razvoj izobraževalnih modulov znotraj posameznih tečajev, on-line mentorstva, sprememba učnih načrtov, novih tečajev ali spremembe kurikuluma,
- novi cilji, naloge, novi pristopi k poučevanju in ocenjevanju doseženega znanja,
- ocenjevanje doseženih rezultatov mora biti sestavni del vseh programov informacijskega opismenjevanja,
- spodbujanje sodelovanja z bibliotekarji.

Najnovejši projekt je projekt SAILS²⁷ (Standardized Assessment of Information Literacy Skills), ki je razvit na osnovi ACRL - Information Literacy Competency Standards for Higher Education. To je spletno orodje, ki omogoča knjižnicam ugotavljanje stopnje razvitosti veščin informacijske pismenosti pri študentih. Študentom ponuja možnost za izpopolnitev njihovih šibkih področij informacijske pismenosti.

V primerjavi z ZDA in Avstralijo Evropa zaostaja, čeprav v Evropi že nekaj let deluje ENIL (European Network for Information Literacy - Evropska mreža za informacijsko pismenost), v kateri sodelujejo pedagoški delavci, visokošolski knjižničarji in informacijski strokovnjaki, ki se ukvarjajo z raziskovalnim in praktičnim delom na področju informacijske pismenosti.

²⁵ <http://www.library.cmu.edu/InformationLiteracy/program.html>

²⁶ Information Literacy Faculty Development Grants-Spring 2007, J Spencer & Patricia Standish Library, Siena College, New York. http://www.siena.edu/library/instruct/grant_guidelines2006.htm

²⁷ <https://www.projectsails.org/sails/aboutSAILS.php?page=aboutSAILS>

4 INFORMACIJSKA PISMENOST NA VISOKOŠOLSКИH ZAVODIH V SLOVENIJI

Prenovljeni učni programi osnovnega in srednjega šolstva v Sloveniji že vključujejo informacijsko pismenost v učne programe (Ambrožič et al., 2004). Programe izvajajo šolski knjižničarji skupaj z učitelji drugi predmetnih področij. V osnovni šoli program obsega štiri pedagoške ure letno v vseh devetih razredih. V srednji šoli ima program obseg 30 pedagoških ur, razdeljenih skozi 4 leta. Seveda pa je ta obseg bistveno premajhen, da bi lahko dosegli zadovoljivo informacijsko pismenost, kar ugotavlja tudi Brečko (2003).

Na visokošolski ravni potekajo izobraževanja o informacijskih virih na posameznih visokošolskih zavodih v različnih oblikah. Informacije o oblikah in vsebinah informacijskega opismenjevanja so pomanjkljive, kar tudi opozarja na odsotnost formalnega okvira za izvajanje tega programa v visokošolskem okolju. Poglobljen pregled in študija izvajanja predmetov po prestrukturiranju visokošolskih programov (kar predlagamo v zaključku Izhodišč) bo pokazala realnejše stanje.

- 1) **knjižnične inštrukcije** izvaja večina visokošolskih knjižnic v Sloveniji v različnem obsegu (rezultati ankete, ki jo omenjamo v nadaljevanju).
- 2) **kot samostojen predmet znotraj kreditnega sistema**, ki ga izvaja habilitiran pedagog (včasih ob sodelovanju knjižničarja) na posameznih fakultetah:
 - Biotehniška fakulteta: dodiplomski predmeti Informatika, Uvod v raziskovalno delo, Metode učinkovitega študija in na podiplomski stopnji predmet Temelji raziskovalnega dela;
 - Medicinska fakulteta: predmeti Biomedicinska informatika, Informatika, Računalniško komuniciranje pri raziskovalnem delu;
 - Naravoslovnotehniška fakulteta: predmeti Strukture in prenos podatkov, Informacijski viri, Računalništvo in informatika, Informatika in metodologija diplomskega dela;
 - Visoka šola za zdravstvo: predmet Informatika in računalništvo;
 - Pedagoška fakulteta: predmet Informatika z računalništvom;
 - Fakulteta za družbene vede: predmeti Informacijski viri in sekundarni podatki, Informatika za obramboslovce, Internetni praktikum, Nove tehnologije v družboslovnem raziskovanju, Sekundarni podatki;
 - Fakulteta za šport: predmet Informatika v športu.

Pregled izbranih učnih načrtov kaže, da ti pokrivajo le nekatere kompetence iz standardov ACRL (2000). Osredotočeni so na iskanje informacij in s tem povezano informacijsko-tehnološko znanje ali na teoretične koncepte informacij, druge kompetence informacijske pismenosti pa so vključene manj ali pa sploh niso vključene (npr.: kritično vrednotenje informacije in vira, vključevanje informacije v obstoječ sistem znanja, učinkovita uporaba informacij pri doseganju določenih ciljev, razumevanje ekonomskega, pravnega in družbenega učinka uporabe informacije, etična in zakonita raba informacij).

Po mnenju B. Boh je odsotnost (ali pomanjkanje) habilitiranih visokošolskih učiteljev za uvajanje informacijske pismenosti v tesni povezavi s področjem študija, ena od pomembnih ovir za prepočasno uveljavljanje informacijskega opismenjevanja. Habilitirane visokošolske učitelje za področje informacijske stroke imajo le redke fakultete (npr. BF, NTF, MF).

- 3) **kot vsebina, ki je vključena v različne znanstvene discipline:** na Fakulteti za družbene vede predmet Osnove znanstvenega pisanja integrirano poučuje kompetence informacijske pismenosti na področju mednarodnih odnosov.

V visokoškolskem okolju v Sloveniji nimamo smernic za informacijsko opismenjevanje študentov, čeprav dvigovanje ravni informacijske pismenosti v svoje strateške cilje visokošolskega izobraževanja za obdobje 2006-2009 že vključuje npr. Univerza v Ljubljani.

Slovenski bibliotekarji so se dokaj hitro vključili v teoretične obravnave problematike izobraževanja uporabnikov knjižnic in informacijskih virov. V letu 2004 je skupina bibliotekarjev med vodji visokošolskih knjižnic izvedla pilotno mnenjsko anketo o izobraževanju uporabnikov knjižničnih informacijskih storitev in o oblikah informacijskega opismenjevanja na slovenskih univerzah (Petermanec in Pejova, 2005). Cilj ankete je bil ustvariti popolnejšo sliko o tem, kako se tri univerze v Sloveniji odzivajo na vse večje potrebe po znanju o informacijskih virih in njihovi uporabi v izobraževanju ter prispevati k pripravi smernic za tovrstno izobraževanje v slovenskem visokoškolskem prostoru.

Ugotovitve ankete so pokazale, da:

- od 77 % v anketi sodelujočih knjižnic, ki izvajajo izobraževanje uporabnikov, samo 20 % knjižnic uvaja študente v informacijsko pismenost, 80 % pa izvaja samo osnovne oblike za uporabo knjižnice in njenih informacijskih virov. Pri tem velja poudariti, da veliko anketirancev pojem informacijska pismenost istoveti s knjižničnimi inštrukcijami ali knjižničnim izobraževanjem uporabnikov,
- izobraževalne pobude in izobraževanje samo je v veliki meri prepuščeno bibliotekarjem,
- samo 5 knjižnic je potrdilo, da je tovrstno izobraževanje sestavni del obveznega izobraževanja na fakulteti,
- samo ena fakulteta za tovrstno izobraževanje dodeljuje kreditne točke,
- pogostost izvajanja in prenova tečajev nista zadovoljivi,
- ocenjevanje izvajanja tečajev in preverjanje pridobljenega znanja ni sistematično,
- bibliotekarji so preobremenjeni in nimajo časa za zahtevne naloge, povezane z načrtovanjem in izvajanjem tečajev s področja informacijske pismenosti,
- podpora pedagoških delavcev pri tem je premajhna,
- po mnenju bibliotekarjev pri študentih ni dovolj zanimanja za ta program,
- 45% anketiranih knjižnic v bližnji prihodnosti ne načrtuje uvajanja programov informacijske pismenosti.

Čeprav je iz rezultatov ankete razvidno, da v nekaterih visokošolskih knjižnicah izobraževanje uporabnikov presega bibliografske inštrukcije in, da se v njem lahko najdejo tudi osnove za nadaljnji razvoj programov informacijskega opismenjevanja, je po mnenju bibliotekarjev splošno stanje na univerzah glede razvoja in izvajanja programov informacijskega opismenjevanja dokaj nezadovoljivo. Za celovito sliko odnosa do informacijske pismenosti bi bilo smiselno izvesti tudi anketo med pedagoškimi in raziskovalnimi delavci na visokošolskih zavodih ter med odločevalci (vodstva fakultet, univerz in ministrstva).

Kljub bogati zgodovini, sedanjim prizadevanjem in dosežkom, je v Sloveniji na tem področju še vedno narejeno premalo, tako pri oblikovanju nacionalne izobraževalne politike in strategije, kot tudi pri praktični uresničitvi različnih programov. Okvirna ocena stanja kaže, da ni sistematičnega uvajanja kompetenc informacijske pismenosti v slovenski visokoškolski prostor. Ni notnih standardov, na osnovi katerih bi se načrtovale oblike informacijskega opismenjevanja. Za učinkovitost izvajanja sprejetih programov je ključna celovita podpora vodstev univerz in fakultet, razvit partnerski odnos med pedagoškimi delavci in bibliotekarji. Izredno pomembno je, da se pedagoški delavci celovito seznanijo s koncepti in standardi informacijske pismenosti.

5 USMERITVE ZA RAZVOJ INFORMACIJSKE PISMENOSTI NA VISOKOŠOLSКИH ZAVODIH V SLOVENIJI

Povečane aktivnosti na področju promocije in uveljavljanja informacijske pismenosti na univerzah po svetu opozarjajo, da bi morale tudi univerze v Sloveniji pospešiti svoja prizadevanja na tem področju. Slovenske univerze bi si torej morale prizadevati, da bi se raven informacijske pismenosti na posameznih stopnjah študija stalno izboljševala. Nesprejemljivo je, kar ugotavljajo študije (Špiranec, 2006), da študenti med študijem ne dobijo osnovnega znanja o raziskovanju in uporabi informacij, da ne znajo oblikovati raziskovalnega vprašanja, učinkovito najti in uporabiti informacije, opraviti raziskovalno nalogo in sodelovati v problemsko zasnovanem učenju.

Informacijska pismenost ni intuitivno pridobljena. Študenti potrebujejo poučevanje o tem, kako najti in kako upravljati z informacijami (Toward..., 2006)²⁸.

Najbolj primerna izhodišča za sprožanje ustreznih aktivnosti pri pospeševanju uvajanja programov informacijske pismenosti na slovenskih univerzah in širšem izobraževalnem okolju ter v drugih segmentih družbe najdemo v že omenjenih ACRL standardih informacijske pismenosti za visoko šolstvo (ACRL, 2000), v avstralskih in novozelandskih smernicah za informacijsko pismenost (Australian and New Zealand Information Literacy Framework) ter v smernicah evropske mreže za informacijsko pismenost (European Network on Information Literacy). Z upoštevanjem preverjenih aktivnosti za boljšo informacijsko pismenost bi slovenske univerze izboljšale kakovost svojih izobraževalnih in raziskovalnih dejavnosti in s tem lahko postale bolj konkurenčne v globalnem izobraževalnem okolju.

Začetni korak v tej smeri naj bi bila priprava **programa razvoja informacijske pismenosti na Univerzah v Sloveniji**. Cilji tega akcijskega projekta bi bili:

1. pripraviti načela in standarde informacijske pismenosti ter kazalce znanja informacijsko pismenega študenta,
2. spodbuditi univerze v Sloveniji, da sprejmejo skupno definicijo informacijske pismenosti in oblikujejo nabor obveznega znanja informacijsko pismenega študenta,
3. pripraviti splošen model za izvajanje različnih učnih oblik informacijske pismenosti (učni načrti, instrumenti za ocenjevanje) za splošne in specializirane strokovne/znanstvene discipline,
4. določiti pogoje (kadrovske, finančne, časovne, infrastrukturne) za udejanjanje informacijskega opismenjevanja,
5. prepričati okolja na visokošolskih zavodih, ki odločajo o vsebinah, obsegu učne snovi, oblikah in metodah poučevanja, da presežejo miselne predstave o prispevku visokošolske knjižnice h kakovosti študija in raziskovanja,
6. spodbujati sodelovanje med pedagoškimi delavci in bibliotekarji za ustvarjalni pristop k poučevanju, učenju in ocenjevanju informacijske pismenosti,

²⁸ Toward a working model of information literacy at California State University, Los Angeles: Recommendations for implementation. John F. Kennedy Memorial Library, Information Literacy Advisory Committee. Information Literacy Task Force, California State University, Los Angeles. May 1, 2006 (<http://www.calstatela.edu/library/infolit/ILplan.pdf>)

7. proučiti možnosti za ustanovitev središča (npr. raziskovalni center), ki bi se ukvarjal z razvojem in uveljavljanjem informacijske pismenosti na univerzah v Sloveniji. Njegove glavne aktivnosti bi obsegale (Wright, 2003; Hepworth, 1999; cit. po Petermanec in Pejova, 2005):
- zbiranje vseh preverjenih in uveljavljenih programov in tečajev informacijske pismenosti, primernih za uporabo na univerzitetni ravni,
 - priprava navodil o procesih in standardih za tiste knjižničarje oziroma pedagoške delavce, ki nameravajo oblikovati svoje programe, ter opredelitev jasnega postopka za ocenjevanje kakovosti takih programov,
 - izvajanje programov za izobraževanje izobraževalcev (bibliotekarjev in pedagoških delavcev) pri izbiri ustreznih virov in uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije,
 - motiviranje študentov za informacijsko pismenost,
 - razvijanje metod za preverjanje stopnje informacijske pismenosti pri študentih,
 - razvijanje učnih programov in orodij (pripomočkov, programske opreme, publikacij, navodil...) za poučevanje in samoizobraževanje,
 - vzdrževanje portala, preko katerega bi izmenjavali ideje, projekte, vire, programe informacijske pismenosti in s tem ustvarjali mreže za pospeševanje informacijskega opismenjevanja.
8. okrepiti zavedanje družbe o pomenu programov informacijskega opismenjevanja na visokošolskih zavodih v Sloveniji in opozoriti na dolgoročno slabe rezultate učnega procesa, če se ne bodo izvajali programi tovrstnega opismenjevanja.

Informacijska pismenost zahteva zaradi svoje pomembnosti mnogo več pozornosti, ne le v visokem šolstvu, ampak v vseh segmentih družbe. Vgrajena mora biti v izobraževalni sistem od osnovnega do visokošolskega izobraževanja, udejanjena s programi, ki jih bodo izvajali strokovno usposobljeni delavci v ustvarjalnih okoliščinah in vrednotena s kazalci standardov informacijsko pismene osebe. Za uvajanje pismenosti naj bi poskrbela država s primernimi dokumenti, akcijskim načrtom, financiranjem, stalnim spremljanjem izvajanja in vrednotenjem rezultatov.

Informacijsko opismenjevanje v Sloveniji je treba pospeševati in izvajati celovito in pri tem povezati vse strokovne dejavnike, ustanove in posameznike, ki bi morali biti odgovorni za uresničevanje tovrstnih programov oz. tiste, ki izražajo interes, da bi se vključili v ta proces.

Možnosti in obveznosti opredeljujejo že omenjeni nacionalni in evropski strateški dokumenti, ta dokument želi spodbuditi sistematično strokovno in znanstveno podprto razvijanje informacijske pismenosti v slovenskih visokošolskih programih.

Viri

- Abid, A. (2004). Information literacy for lifelong learning. Paper presented at the World Library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council. 22. – 2. Avgust, Buenos Aires. Pridobljeno 20.7.2006 s spletne strani: <http://www.ifla.org/IV/ifla70/papers/116e-Abid.pdf>
- Achieving an information society and a knowledge-based economy through information literacy. (2006). Ljubljana: ICPE.
- ACRL. (2000). Information Literacy Competency Standards for Higher Education. Pridobljeno 20.7.2006 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/informationliteracycompetency.htm>
- ACRL. (2003). Characteristics of Programs of Information Literacy that Illustrate Best Practices: A guideline. Pridobljeno 20.2006 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/characteristics.htm>
- ALA. Presidential Committee on Information Literacy. (1989). Final report. Chicago: American Library Association, 1989. Pridobljeno 20.7.2006 s spletne strani: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/presidential.htm>
- Ambrožič M., Gabron Vuk, C., Golob, J., Urbanija, J., Steinbuch, M., Zwitter, S., Žumer, F. in Žumer, M. (2004). Informacijsko opismenjevanje: priročnik za delo z informacijskimi viri. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Australian and New Zealand Information Literacy Framework: principles, standards and practice. (2nd ed.). (2004) Adelaide: Australian and New Zealand Institute for Information Literacy. Pridobljeno 20.7.2006 s spletne strani: <http://www.anziil.org/resources/Info%20lit%202nd%20edition.pdf>
- Brečko, N. (2003). Pedagoška funkcija visokošolskih knjižnic: informacijsko opismenjevanje študentov (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Bruce, C. (1994). Information literacy blueprint. Pridobljeno 10.12.2006 s spletne strani: http://www.gu.edu.au:80/ins/training/computing/web/blueprint/content_blueprint.html
- Bundy, A. (1999). Information literacy: the key competences for the 21st century. (24.6.1989). Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: <http://www.iatul.org/conference/proceedings/vol08/papers/bundy.html>
- Bundy, A. (ed.). (2004). Australian and New Zealand information literacy framework: Principles, standards and practice. (2nd ed.). Adelaide: ANZIL. Pridobljeno 21.4.2006 s strani: <http://www.anziil.org/resources/Info%20lit%202nd%20edition.pdf>
- Chevilotte, S. (2003). FORMIST : a Network to Help Training in Information in France. *Liber Quarterly*, 13 (3/4), 350-357.
- CILIP. Chartered Institute of Library and Information Professionals. Pridobljeno 20.12.2006 s spletne strani: http://www.cilip.org.uk/cgi-bin/MsmGo.exe?grab_id=832&page_id=15206656&query=IL+definition&hiword=DEFINITE+DEFINITIONS+DEFINITIVE+DEFINITIVELY+IL+definition+
- Državni razvojni program 2007-2013: drugi osnutek. (okt. 2006). Ljubljana, RS, Služba vlade za lokalno samoupravo. Pridobljeno s spletne strani: http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/DRP/Aktualno/Drugi_osnutek_DRP.doc

Education and training 2010. Diverse systems, shared goals - the education and training contribution to the Lisbon strategy (03.05.2006). Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/et_2010_en.html

Jackobson, E.J., Xu, J. (2004). *Motivating students in information literacy classes*, New York, London, Neal-Schuman Publishers.

Johnston, B. in Webber, S. (2004). The role of LIS faculty in the information literate university: taking over the academy? *New Library World*, 105, (1-2), 12-20.

Lapp, E. (2006) Informationskompetenz in der vernetzten Universität (not published)

Lau, J. (2006). (Project Coordinator). *Information Literacy: An International State-of-the-Art Report*, First draft. Pridobljeno 06.07.2006 s spletne strani: www.uv.mx/usbi_ver/unesco

Mokhtar, I.A. & Majid, S. (2006). Teaching information literacy for in-depth knowledge and sustained learning. *Education for information* (24)1, 36-48.

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti. Osnutek. 2005. Ljubljana, Andragoški center Slovenije. 19 str. Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: <http://pismenost.acs.si/datoteke/komisija/strategija.pdf>

Novljan, S. (2002). Informacijska pismenost. *Knjižnica* (46) 4, str. 7-24.

Novljan, S. (2006). Nacionalna strategija za razvoj pismenosti posega tudi v delovanje visokošolskih in specialnih knjižnic. V: *Informacijska pismenost med teorijo in prakso: vloga visokošolskih in specialnih knjižnic. 2. skupno posvetovanje specialnih in visokošolskih knjižnic*. Ljubljana, 19. okt. 2006 (str. 29-40). Ljubljana: ZBDS.

Oman, J. N. (2001). Information literacy in the workplace. *Information outlook*, 5, (6): 32-3, 35, 38, 40, 43. Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: <http://www.sla.org/content/Shop/Information/infoonline/2001/jun01/oman.cfm>

Owusu-Ansah, E. K. (2003). Information literacy and the academic library: a critical look at the concept and the controversies surrounding it. *Journal of Academic Librarianship*, 29, (4), 219-230.

Owusu-Ansah, E. K. (2004). Information Literacy and Higher Education: placing the academic library in the center of a comprehensive solution. *Journal of academic librarianship*, 30 (1), 3-16.

Petermanec, Z. (2004). Vloga visokošolskih knjižnic pri informacijskem opismenjevanju. V: *Sodelovanje slovenskih in avstrijskih knjižnic, Zbornik mednarodnega posvetovanja* (str.187-208). Maribor, Univerzitetna knjižnica

Petermanec, Z. in Pejova, Z. (2005). Izobraževanje uporabnikov in oblike informacijskega opismenjevanja na slovenskih univerzah. *Knjižnica*, 49 (4), 51-76.

Piciga, D. (2000). Informacijska pismenost mladih. 2000. V : *Pismenost, participacija in družba znanja*. (str. 67-77). Ljubljana: Andragoški center.

Priporočila Evropskega parlamenta in sveta o ključnih sposobnostih za vseživljensko učenje. Bruselj, Komisija Evropskih skupnosti. (10.11.2005). Pridobljeno 13.12.2006 s spletne strani: http://ec.europa.int/eur-lex/lexUriServ/site/sl/com/2005/com2005_0548sl01.doc

Republika Slovenija v informacijski družbi: strategija. 2003. Ljubljana, Vlada R Slovenije, MID: 59 str. Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: [http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/KE332AF03299A027FC1256CCC0042109C/\\$file/Strategija_RSvID_\(2003-02-13\).pdf](http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/V/KE332AF03299A027FC1256CCC0042109C/$file/Strategija_RSvID_(2003-02-13).pdf)

Rockman, I. F. (2004). The Importance. of Information Literacy. Pridobljeno 10.12.2006 s spletne strani: http://media.wiley.com/product_data/excerpt/78/07879652/0787965278.pdf

Shapiro, J. J. in Hughes, S. K. (1996). Information Technology as a Liberal Art. *Educom Review*, March/April, 1996. Pridobljeno 1. 10. 2006 s spletne strani: <http://www.educause.edu/pub/er/review/reviewArticles/31231.html>

Strategija 2006-2009: Univerza v Ljubljani. 2006. Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: http://www.uni-lj.si/Univerza/StrategijaUL2006_2009.pdf

Strategija razvoja Slovenije. 2005. Ljubljana, Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj: 54 str. Pridobljeno 20.11.2006 s spletne strani: <http://www.sigov.si/zmar/projekti/srs/StrategijarazvojaSlovenije.pdf>

Špirnac, S. (2006). Information literacy implications for the quality of academic and research work. V: *Achieving an information society and a knowledge –based economy through information literacy* (str. 10-11). Ljubljana: ICPE

Toward a working model of information literacy at California State University, Los Angeles: Recommendations for implementation. John F. Kennedy Memorial Library, Information Literacy Advisory Committee. Information Literacy Task Force, California State University, Los Angeles. May 1, 2006. Pridobljeno s 10.11.2006 s spletne strani :<http://www.calstatela.edu/library/infolit/ILplan.pdf>

Wurman, R. S. (2001). *Information anxiety 2*. Indianapolis: Que.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). Ur. l . RS št. 87-4446/01